

ECONOMIC THEORY: FROM POLITICAL ECONOMY TO INSTITUTIONALISM

**Olena Pankratova, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor**

*Educational and Scientific Institute
«Karzinsky Banking Institute»
of V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-272-2-1>

IMPACT OF GLOBAL ECONOMIC INSTITUTIONS TO THE FINANCIAL MARKET

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТИТУТІВ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Головною ознакою глобального простору взаємодії є його наднаціональний характер, який долає не лише економічні, фінансові та соціальні кордони, а й державно-політичні та законодавчо-правові.

Державі належить виняткова роль інноваційному розвитку. «Для розуміння відносин між технологією і суспільством важливо пам'ятати, що роль держави, яка гальмує, прискорює або очолює технологічну інновацію, є вирішальним фактором всього процесу розвитку, фактором, що організує і виражає суть соціальних і культурних сил, що домінують у даному просторі та часі» [1]. Інститути

фінансового ринку на сьогоднішній день найбільш гнучкі та інноваційно-здатні. Унікальність системи фінансових інститутів полягає в тому, що вона не просто сприяє розвитку інновації, вона сама потребує інновацій та постійно відтворює їх. Інновації є вирішальним чинником розвитку операторів ринку. Незважаючи на те, що тенденції до посилення впливу інноваційного фактору характерні для більшості сучасних економічних систем, такі суб'єкти ринку, як інвестиційні фонди, інвестиційні банки, роздрібні банки, страхові компанії відзначають особливе значення інновації більш ніж представники інших секторів економіки [2].

На фінансовому ринку реалізація нового фінансового продукту не вимагає тривалих процедур, таких, як, наприклад, у виробничому секторі економіки. Умови ефективності, боротьба з ризиками та законодавчими обмеженнями змушують фінансових посередників постійно створювати нові схеми та фінансові інструменти. Інноваційні продукти стають дуже швидко масовими та загально-застосовними саме на фінансових ринках. Для фінансового ринку інновація – це фактор виходу за законодавчі бар'єри, вихід у простір, прямо не регульоване державою. Якщо державі інновація необхідна для економічного зростання, вона несе суспільне навантаження, то фінансова інновація, яка вийшла на наднаціональний рівень, не маючи такого функціонального навантаження, в умовах кризи показала свої асоціальні характеристики, призвівши до банкрутств та нестабільності. При цьому відповідальність за подолання необмеженого зростання інноваційної складової лягла насамперед на національні фінансові інститути – центральні банки.

В умовах розвитку процесів фінансової глобалізації здійснення монетарної політики центральними банками значно ускладняється у зв'язку із впливом низки факторів

екзогенного та ендегенного характеру. Глобальний характер здійснення економічної діяльності у рамках світових фінансових ринків скасовує національні бар'єри та інституційні обмеження (законодавчі та регуляторні) для операторів фінансових ринків, відкриваючи необмежені можливості отримання прибутку під час інвестування у ризикові активи по всьому світу.

У зв'язку із несприятливими коливаннями на світових фінансових ринках виникає потреба захисту національних фінансових систем від кризових явищ. Національний центральний банк є кредитором останньої інстанції, саме він бере на себе зобов'язання щодо підтримки стабільності національної грошової одиниці та стабільності національної банківської системи [3].

Практично всі центральні банки адекватно реагують на тенденції нестабільності та своєчасно та в повному обсязі підтримують національні фінансові системи. У той же час криза показує, що екзогенні фактори лібералізації глобального фінансового простору – це потужний дестабілізуючий фактор, який не впливає на національні центральні банки, але зумовлює заходи їх монетарного впливу в умовах нестабільності.

У зв'язку з розвитком фінансового простору взаємодію центральних банків та операторів фінансових ринків еволюціонували, і надання необхідної ліквідності на основі постійної взаємодії центральних банків та операторів банківського ринку у процесі рефінансування стало основою монетарної політики у багатьох економічних системах.

Простір впливу центрального банку завжди обмежується монетарним простором заданої економічної системи, водночас простір операційної активності фінансових інститутів виходить далеко за межі національних фінансових систем.

Тому монетарна політика центральних банків у сучасних умовах перебуває у зоні подвійного ризику: як і контексті ендогенних чинників, зумовлених операційної активністю національних фінансових інститутів, і у контексті екзогенних чинників, які впливають у зв'язку з тенденціями розвитку глобального фінансового простору. У зв'язку з цим константна якість відповідальності центрального банку як кредитора останньої інстанції, закріплена національним законодавством про центральний банк, приходить у стан динамічної невідповідності з його кількісними характеристиками, що змінюються у зв'язку з підвищенням активності операторів фінансового ринку на глобальному просторі.

Вказані тенденції особливо яскраво проявились у монетарному просторі української економіки, в якій регулюючий вплив процентної політики Національного банку України на банківський сектор у докризових умовах був мінімальним, оскільки внутрішня ресурсна база банків була частково заміщена іншими джерелами, переважно зовнішніми запозиченнями. Саме залучений іноземний капітал став вагомою складовою ресурсної бази банків та ключовим фактором докризової кредитної експансії банків. В умовах переважання незалежних від НБУ факторів динаміки фінансового простору Національний банк України, проте, був зобов'язаний зайняти активну позицію у подоланні кризових тенденцій, виконуючи роль кредитора останньої інстанції. В умовах недостатності фінансових ресурсів НБУ вдався до допомоги Міжнародного валютного фонду.

У сучасних умовах спостерігається тенденція до посилення ролі зовнішніх ресурсів та обмежень у реалізації суверенної функції кредитора останньої інстанції в умовах інтенсивного перерозподілу повноважень та відповідальності між національною державою та наднаціональними

інститутами, що супроводжується конфліктами та розривами у регулюванні національних фінансових ринків, що зумовлює переважно кризовий характер етап глобалізації. Тому, інституційне регулювання, яке здійснюється центральними банками, в сучасних умовах неможливе без формування дієвої ефективної системи протидії екзогенним тенденціям шляхом створення певного імунітету національної фінансової системи, який залежить від достатності ендогенних національних джерел кредитного та інвестиційного фінансування; від керованості очікувань економічних агентів та рівня довіри до дій національних органів державного управління. Це дозволить економічним агентам орієнтуватися, у якому напрямі діє державна політика та матиме вплив на формування позитивного досвіду взаємодії держави та інститутів фінансового ринку. Це є одним із найважливіших факторів формування ефективного кредитно-інвестиційного простору у національній фінансово-економічній системі.

Вирішення проблем нестабільності фінансово-банківської системи економіки та неспроможності банків завжди лягає на плечі національного центрального фінансового інституту. Тому саме національний центральний банк, на який покладено всю повноту відповідальності за стабільність національного фінансового простору, має прямо впливати на процеси, що відбуваються у довіреному йому фінансовому просторі. Хибна рівновага глобальної фінансової системи безпосередньо залежить, визначається та підтримується фактором формування національних фінансових ринків, з їх чітко окресленими законодавчими кордонами, принципами організації, спрямованими на реалізацію основних завдань та цілей розвитку національних економічних систем.

Для української економіки орієнтація на європейські ринкові ставки практично не здійсненна як у зв'язку з

суттєвими збитками, які на сьогодні не подолані банківською системою, так і у зв'язку з споживчими уподобаннями українського населення, які зумовляють значне зростання споживчого кредитування та зниження схильності до накопичення. що в умовах недостатності інвестиційних ресурсів є небажаним.

Поки існує держава, зовнішня та внутрішня державна економічна політика, національний економічний простір, з притаманними йому суб'єктами, інститутами та організаційною структурою, ми повинні говорити про інтернаціоналізацію господарської діяльності, міжнародне економічне співробітництво, конвергенцію фінансово-інституційних просторів та нормативно-правового середовища. Це аж ніяк не повинно бути пов'язане з лібералізацією відносин, оскільки національні інститути, несучи всю повноту відповідальності, повинні мати і всю повноту влади та інструментів впливу на фінансово-інституційний простір.

Відповідальність національних регулюючих інститутів має бути пов'язаною з повнотою їхнього впливу, оскільки наднаціональні інститути демонструють свою обмежену ефективність у зв'язку з інституційною неоднаковістю та системними цивілізаційними відмінностями просторів, де глобальні наднаціональні інститути здійснюють свій вплив. Процес виконання наднаціональними інститутами взятих на себе зобов'язань на економічно та інституційно різномірних територіях зумовлює розвиток суперечливих процесів і явищ.

Література:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура: Библиотека Гумер – Политология. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/kastel/index.php.

2. Матеріали досліджень консалтингового агентства Mckinsey: Innovation and commercialization. URL: <http://www.mckinseyquarterly.com/>

Innovation_and_commercialization_2010_McKinsey_Global_Survey_results_2662.

3. Центральний банк і грошово-кредитна політика. Підруч. / А.В. Сілакова, Г.І. Лановська, Н.І. Климаш, [та ін.] за заг. ред. Т.А. Говорушко. Львів «Магнолія 2006», 2015. – 224 с.